

**อิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติในการกำหนดนโยบายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
ในประเทศไทย : ศึกษากรณีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา**

นายสุชาติ ศิริวัฒน์นะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-636-553-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**THE INFLUENCE OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN DETERMINING
INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION POLICY IN THAILAND :
THE CASE OF PHARMACEUTICAL PRODUCTS**

Mr. Suchart Siriwattana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1996

ISBN 974-636-553-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติในการกำหนดนโยบายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย: ศึกษากรณีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา

(THE INFLUENCE OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN DETERMINING INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION POLICY IN THAILAND : THE CASE OF PHARMACEUTICAL PRODUCTS)

โดย

นายสุชาติ ศิริวัฒน์

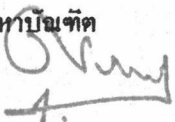
ภาควิชา

เศรษฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

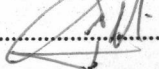
รองศาสตราจารย์ ดร. สุธี ประศาสน์เศรษฐ

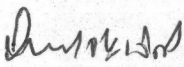
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็นส่วหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

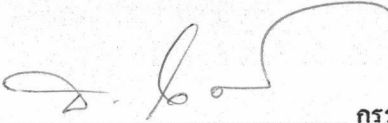

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรงค์ เทียรประเสริฐ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุธี ประศาสน์เศรษฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาลี ใจดี)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

สุชาติ ศิริวิวัฒน์ : อิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติในการกำหนดนโยบายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย : ศึกษากรณีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา (THE INFLUENCE OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN DETERMINING INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION POLICY IN THAILAND : THE CASE OF PHARMACEUTICAL PRODUCTS) อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุธี ประศาสน์เศรษฐ, 272 หน้า. ISBN 974-636-553-3.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติ ในการกำหนดนโยบายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย เฉพาะกรณีการแก้ไข พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ในช่วงปี พ.ศ. 2528-2535 การศึกษานี้มุ่งที่จะค้นหาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐไทย

การศึกษานี้พบว่า การตัดสินใจของรัฐไทยโดยการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร เพื่อให้การคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยานั้นเป็นเพราะอิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “โครงสร้างอำนาจข้ามชาติ” โดยดำเนินการในสองรูปแบบคือ 1) การกีดกันด้วยมาตรการทางการค้า ซึ่งวิธีการนี้ทำให้นักธุรกิจส่งออกไทยและรัฐบาลไทยเกรงว่าจะเกิดผลกระทบต่อ การส่งออกอย่างหนัก อันเป็นวิธีการกีดกันที่ได้ผลทำให้รัฐบาลไทยยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ และ 2) การรณรงค์เชิงนโยบายที่เน้นความถูกต้องชอบธรรมและประโยชน์ของการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ซึ่งมีบรรษัทข้ามชาติเป็นผู้เคลื่อนไหว โดยผ่านสมาคมผลิตภัณฑ์เภสัชกรรมและโดยความร่วมมือจากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก(WIPO) ในการจัดสัมมนาเชิงวิชาการกับหน่วยงานของรัฐไทย

อย่างไรก็ตามการเรียกร้องดังกล่าวข้างต้นได้รับการคัดค้านจากกลุ่มพลังทางสังคม ซึ่งได้รณรงค์คัดค้านในรูปแบบต่างๆ โดยได้แย้งว่าการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาจะทำให้ราคาขายแพงขึ้น เพราะการผูกขาดตลาดยาในประเทศ กลุ่มเหล่านี้ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อการสาธารณสุขหลายองค์กร นิสิตนักศึกษา รวมทั้งบริษัทยาไทย

การศึกษานี้ยังพบว่าข้อเรียกร้องของกลุ่มทุนยาข้ามชาติจะสำเร็จเพียงใดยังขึ้นอยู่กับสถานะและลักษณะของรัฐไทย ตลอดจนระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มพลังทางสังคมต่างๆ อีกด้วย

ภาควิชา 1๐๕๖-๖๘๑.๓๓๕.....
สาขาวิชา 1๐๕๖-๖๘๑.๓๓๕.....
ปีการศึกษา 2539.....

ลายมือชื่อนิติ นายสุชาติ ศิริวิวัฒน์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา 8 พค 2540
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม

C660219 : MAJOR MAJOR ECONOMICS

KEY WORD: TRANSNATIONAL CORPORATIONS / INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION POLICY / PHARMACEUTICAL PRODUCTS / THAILAND
SUCHART SIRIWATTANA : THE INFLUENCE OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN DETERMINING INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION POLICY IN THAILAND ; THE CASE OF PHARMACEUTICAL PRODUCTS.
THESIS ADVISOR ; ASSO. PROF . SUTHY PRASARTSET, Ph.D. 272 pp.
ISBN 974-636-553-3

This thesis aims to study the transnational drug firms' influence in determining Thai state's policy on the protection of intellectual property rights , focusing on the process leading to the amendment of Patents Law of B.E. 2522 during 1985-1992 . It makes an inquiry into factors making for related policy decision-making of Thai state .

The finding is that the Thai state's decision to amend the patents law to protect pharmaceutical products was significantly influenced by transnational drug firms (TDFs) which forms an inherent part of the "Transnational power structure" . These firms undertook two forms of operations : 1) measures on trade sanctions which caused Thai exporters and Thai state to be highly sensitive to negative impacts on the export markets . This measure succeeded in forcing the Thai state to fulfill the US's demand ; 2) policy campaigns which focused on the legitimacy and benefits of patents protection for pharmaceutical products . The TDFs were the key actors , operating through Pharmaceutical Products Association with the cooperation of World Intellectual Property Organisation (WIPO) in organising technical seminars for state agencies .

However , the demand to amend the patents law was opposed by various social forces, which staged varying forms of campaigning and pressuring the Thai state . They include academic groups , public health NGOs , students' organisations and Thai drug firms . they argued that the patents protection for Pharmaceutical Products would adversely affect their prices , owing to the monopolistic market power of TDFs .

This study also argued that the extent to which TDFs succeed in their demand depends as much on the condition and character of Thai state as on the degree of political participation of a wide variety of social forces .

ภาควิชา.....เศรษฐศาสตร์

สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์

ปีการศึกษา.....2539

ลายมือชื่อนิติกร.....นายสุชาติ ศิริสัมพันธ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....รพด 2540

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้บรรลุผลสำเร็จได้ด้วยบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและให้ความช่วยเหลือ ทั้งทางกำลังกายและกำลังใจให้แก่ผู้เขียน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวถึง ณ. ที่นี้ เพื่อเป็นการแสดงความรำลึกถึงด้วยความขอบพระคุณ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. สุธี ประศาสน์เศรษฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างมาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ประธานกรรมการ รวมทั้งคณะกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำลี ใจดี และรองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ ที่กรุณาได้ให้ข้อคิดเห็นอันเป็นความรู้ต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบคุณคณะอาจารย์สำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ และเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้กับผู้เขียน

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ ที่ได้มอบโอกาสอันสำคัญทางการศึกษาแก่ผู้เขียนเสมอมา รวมทั้งญาติพี่น้องทุกท่านที่ไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นคุณรัตพงษ์ สอนสุภาพ บัณฑิต ผังนิรันดร์ สมฤกษ์ ทราญสุวรรณ กุลลินี มุทธากลิน สุพร พิรมธุกร รวมทั้งรุ่นพี่และรุ่นน้องเศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์การเมืองทุกท่าน ที่ให้กำลังใจเสมอมา อันความดีและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้ขอมอบให้แก่คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่หากมีข้อบกพร่องผู้เขียนต้องขออภัยและขอน้อมรับไว้

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอเป็นกำลังใจให้กับกลุ่มพลังทางสังคมที่มุ่งมั่นจะรักษาผลประโยชน์ของประชาชนชาวไทย โดยเฉพาะกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อการสาธารณสุขที่ทำการศึกษาปัญหาเรื่องยาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง อันได้แก่กลุ่มศึกษาปัญหาทยา(กศย.) คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการสาธารณสุขมูลฐาน(คปอ.ส.) เป็นต้น

สุชาติ ศิริวิวัฒนะ

24 เมษายน พ.ศ. 2540

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฐ

บทที่

1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
1.2 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.4 สมมติฐานในการศึกษา.....	5
1.5 วิธีการค้นคว้าและวิจัย.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 แนวความคิดในการศึกษา.....	7
2.1 ลักษณะเศรษฐกิจโลกแบบทุนนิยม.....	7
2.2 ยุคของบรรษัทข้ามชาติ.....	10
2.3 บรรษัทข้ามชาติกับการกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจใน ประเทศโลกที่สาม.....	15
2.4 กลไกครอบงำของบรรษัทข้ามชาติ.....	21
2.5 บรรษัทข้ามชาติในโลกทุนนิยม.....	25
2.6 อุตสาหกรรมยาในประเทศไทย.....	31

2.7 ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบยาในประเทศไทย.....	37
2.8 นโยบายของรัฐไทยที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาระบบยาและบทบาท การเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจยา.....	39
3. แนวความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ความหมายของคำว่าสิทธิบัตร สิทธิบัตรด้านยา สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาและข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับ สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา	44
3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา.....	44
3.2 โครงสร้างของระบบสิทธิบัตรระหว่างประเทศและระบบสิทธิบัตร ที่เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนา.....	52
3.3 ระบบสิทธิบัตรและสิทธิบัตรด้านยาในประเทศไทย.....	65
3.4 กฎหมายสิทธิบัตรกับการให้ความคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา.....	68
4. การเคลื่อนไหวรณรงค์เชิงนโยบายของบรรษัทข้ามชาติในการดำเนินการ แก้ไขนโยบายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย กรณีการแก้ไข กฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาช่วงปี 2528 - 2535.....	75
4.1 การกีดกันในช่วงสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ด้วยมาตรการสิทธิพิเศษ ทางภาษีศุลกากร(จีเอสพี) ช่วงปี 2528 - 2531.....	77
4.2 การกีดกันในช่วงสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชายด้วยมาตรการตอบโต้ ทางการค้ามาตรา 301(พิเศษ) ช่วงปี 2531-2534.....	120
4.3 การกีดกันภายหลังปฏิวัติ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 จนถึงปี พ.ศ. 2535.....	146
4.4 การกีดกันหลังจากที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้กฎหมาย ว่าด้วย พ.ร.บ.สิทธิบัตร(ฉบับแก้ไข) พ.ศ.2535.....	216
5. วิเคราะห์และสรุป	
5.1 ปრაกฏการณ์และพฤติกรรมของบรรษัทข้ามชาติ.....	223
5.2 สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา:สิ่งที่สหรัฐฯและบรรษัทข้ามชาติ ได้เรียกร้องให้ประเทศไทยคุ้มครอง.....	226

5.3กลยุทธ์ที่บรรษัทข้ามชาติและสหรัฐฯได้ดำเนินการ การเรียกร้องและกดดันให้รัฐไทยยินยอมแก้ไขกฎหมาย สิทธิบัตรเพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา.....	231
5.4กลุ่มพลังทางสังคมต่างๆที่กลุ่มสนับสนุนและคัดค้านการยอมรับ สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา.....	236
5.5สถานะแห่งรัฐไทยและกลไกของรัฐ.....	259
6.บทสรุป.....	262
รายการอ้างอิง.....	265
ประวัติผู้เขียน.....	272

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ลักษณะของระดับการพัฒนาประเทศกับพัฒนาการทางเทคโนโลยีและนโยบาย การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา.....	62
2. แสดงจุดยืนของการเจรจาสิทธิบัตรยาในประเด็นต่างๆ.....	163
3. แสดงมาตรการต่างๆของ พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ที่รัฐได้ดำเนินการแก้ไข.....	176
4. แสดงการเปรียบเทียบการชี้แจงว่าร่างข้อตกลงเกดด้ในเรื่องสิทธิบัตรของแต่ละฝ่าย.....	204
5. แสดงกลุ่มสนับสนุนและคัดค้านการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522.....	243
6. แสดงเหตุผลของกลุ่มสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา.....	244
7. แสดงกลยุทธ์ของกลุ่มสนับสนุนและกดดันให้รัฐไทยแก้ไข พ.ร.บ.สิทธิบัตรยา พ.ศ. 2522 เพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา.....	246
8. แสดงเหตุผลของกลุ่มคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา.....	250
9. แสดงการเคลื่อนไหวของการคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา.....	253
10. แสดงบทบาทฝ่ายอำนาจรัฐทั้งส่วนที่สนับสนุนและคัดค้านต่อการใช้เหตุผล และการตัดสินใจเชิงนโยบายในช่วงรัฐบาลแต่ละคณะ.....	255

สารบัญแนภาพ

แนภาพ	หน้า
1.แสดงความสัมพันธ์แห่งโครงสร้างอำนาจข้ามชาติต่อการกำหนดนโยบายใน ประเทศโลกที่สาม.....	16
2.แสดงกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ.....	18